

РИЗИКИ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Плотнікова О. В.

Науковий керівник: Коломієць Г. М., д.е.н., проф.
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

В статті розглянуто особливості сучасних економічних ризиків, досліджені якісні й кількісні аспекти зовнішньоекономічних ризиків України в посткризовий період.

Ключові слова: трансформації зовнішньоекономічних відносин, глобальні економічні ризики, ризики зовнішньоекономічної діяльності.

Актуальність теми. Сучасній світовій господарській системі в посткризовий період властива загальна нестабільність, турбулентність, непрогнозованість розвитку. Відбуваються кардинальні зміни внутрішніх і зовнішніх чинників розвитку. Нагальною потребою для акторів зовнішньоекономічних відносин стає виявлення та дослідження можливих варіантів розвитку майбутньої господарської ситуації, а саме господарських ризиків, розробка напрямів адаптації до них.

Аналіз останніх публікацій. Ризики, їх форми та види досліджували В.Т. Севрук, В.Н. Шитов, Д.Сусанна, Ж.В. Загоруйко, В. Кривов, А.А. Стриженко, І.А. Подколзіна, М. Зоніс, С.Уілкінс, Г.Д. Еппен. Останні доповіді Міжнародного Валютного Фонду та Всесвітнього Економічного Форуму присвячені дослідженню проблем глобальних економічних ризиків. Також даній проблематиці присвячені економічні огляди та статистичні публікації Економічного Комітету Європейського Союзу, Державного комітету статистики Організації економічного співробітництва та розвитку, Міжнародної організації праці.

Мета статті: виявити основні сучасні ризики зовнішньоекономічної діяльності та оцінити їх вплив на національну економіку.

Виклад основного матеріалу. В посткризовій економіці невизначеність та багатоваріантність розвитку майбутніх господарчих ситуацій істотно зростає, що і визначає виникнення нових ризиків і збільшення можливих несприятливих результатів для діяльності господарюючих суб'єктів.

Тому на сучасному етапі економічного розвитку в будь-якій діяльності важливо грамотно проаналізувати, ідентифікувати, оцінити та оптимізувати ризики. Можна виділити два взаємодоповнюючих види аналізу ризиків: якісний та кількісний. Головним завданням якісного аналізу є визначення ризикоутворюючих факторів та ідентифікація самих ризиків, тобто визначення їх виду. Кількісний аналіз дає змогу визначити за допомогою того чи іншого методу кількісну величину кожного з можливих ризиків, а також ризик обраного напрямку діяльності. Але тільки комплексний підхід до виявлення ризиків дає можливість їх уникнути або мінімізувати.

Діяльність господарських суб'єктів в сучасних умовах все частіше набуває міжнародного характеру, зовнішньоекономічна діяльність стає важливою її складовою. Зовнішньоекономічна діяльність може здійснюватися на рівні окремих підприємств і на державному рівні. Зовнішньоекономічна діяльність на рівні держави спрямована на встановлення міждержавних основ співробітництва, створення правових і торгово-посередницьких механізмів, що стимулюють розвиток і підвищення ефективності зовнішньоекономічних зв'язків. Економічні відносини охоплюють усі аспекти економічного життя держави: виробництво, торгівлю, інвестиційну сферу та фінанси. Ризики, які будуть виникати при цьому, залежать від багатьох об'єктивних причин, що відображають розвиток світової і

національної економік.

Ризикоутворюючими факторами в зовнішньоекономічній діяльності можуть бути зміни у спросі на продукцію національного виробника, зміни місця країни у системі міжнародного розподілу праці, втрата національної конкурентоспроможності, зниження стійкості національної валюти, тощо. Всі вище перелічені фактори можуть утворюватися, як на рівні окремої держави, так і виникати під впливом зрушень в глобальній економіці, наприклад, глобальної економічної кризи, посткризової депресії, нестабільності резервної валюти.

Ризик зовнішньоекономічної діяльності – це складний ризик, який має бути розкладено на прості: ризик скорочення експорту, ризик зниження надходжень від експорту (ціновий і валютний ризику), ризик подорожчання імпорту, ризик збільшення витрат на імпорт, ризик збільшення зовнішньої заборгованості, притоку іноземних інвестицій, ризик неотримання іноземних кредитів, ризик відтоку капіталу за кордон.

До ризикоутворюючих факторів зовнішньоекономічних відносин у посткризовий період для України можна віднести наступні:

1. Рецесія в Європі. За оцінками Міжнародного валютного фонду, в 2012 році ВВП Єврозони скоротиться на 0,5%, у Світовому банку вважають, що трохи менше — на 0,3%. Говорячи про боргову кризу в Європі, зазначається, що нині «йдеться не про порятунок якоїсь однієї країни або регіону, а про порятунок усього світу від порочного кола економічного спаду, про необхідність уникнути повторення досвіду 1930х років (Великої депресії)». Стиснення європейських економік призведе до зниження попиту на українську продукцію (на країни Європи припадає трохи менше 30% нашого експорту). Цей процес, власне, вже стартував, свідчення цього — падіння промвиробництва. Українським підприємствам не доводиться розраховувати на зростання попиту на внутрішньому ринку або на успішний вихід на альтернативні ринки. Ескалація кризи в Європі загрожує скороченням припливу інвестицій в Україну, відпливом валюти, здорожчанням позик, ускладненням рефінансування зовнішньої заборгованості тощо.[3]

2. Невідновлення співпраці з МВФ (ризик зниження підтримки МВФ). Якщо Україні не вдасться домовитися з Росією про зниження ціни на газ, гроші МВФ стануть критичними. При цьому в 2012 році Україна має повернути фонду 3,7 млрд. дол. Водночас активізація взаємодії з МВФ важлива передусім як сигнал для іноземних інвесторів, що з Україною можна мати справу. [3]

3. Девальвація (валютні ризику, зниження надходжень від експорту та подорожчання імпорту). Чимало експертів погоджуються, що стабільна гривня в 2011 році стала результатом насамперед жорсткої монетарної політики НБУ. За прогнозами експертів, дефіцит зведеного платіжного балансу в 2012 році може сягнути 6—8 млрд. дол., що буде принаймні в 2—2,5 рази більше, ніж торік. За розрахунками експертів з Німецької консультативної групи з питань економічних реформ, для врівноваження платіжного балансу і забезпечення незмінності золотовалютних резервів курс гривні має девальвувати до 8,4 грн. за долар. Через ослаблення євро (а також валют інших сусідніх країн) українська продукція втрачає цінову конкурентоспроможність. [3]

4. Обслуговування боргів – дуже дорого для економіки країни (ризик збільшення зовнішнього боргу ризик збільшення зовнішнього боргу). До 1 жовтня 2012 року державний, банківський і корпоративний сектори мають повернути 52,6 млрд. дол. зовнішніх запозичень. Можливість рефінансування боргів ускладнюватиметься непростою кон'юктурою на міжнародних фінансових ринках. На 17 січня 2012 року кредитно-дефолтні свопи (CDS) на єврооблігації України становили 928.4920 (Італія — 509,8370; Угорщина — 688,6440). [3]

5. Скорочення кредитування. Проблеми з ліквідністю банків у другій половині 2011 року призвели до скорочення кредитного портфеля майже на 6 млрд. грн. у листопаді та 0,35 млрд. — у грудні. У грудні зростання обсягу кредитів

сповільнилося до 9,6% (за десять місяців — 10,3%). Хоча нині залишки на коррахунках банків перебувають на високому рівні (понад 20 млрд. грн.), розраховувати на те, що вони підуть, наприклад, в реальний сектор, не доводиться. Цей ресурс переважно короткостроковий.[3]

Охолодження економіки в 2012 році знизить як бажання банків видавати кредити, так і бажання позичальників їх брати. Це стосується як юридичних, так і фізичних осіб.

Реалізація ризиків зовнішньоекономічної діяльності в країні призведе до посилення фіскального тиску на бізнес - податкова та митниця можуть додатково збільшити надходження до бюджету поточного року на більш як 20 млрд. грн. Враховуючи очікуване зниження динаміки економіки та, відповідно, падіння бюджетних платежів, такі дії не несуть перспектив бізнесу.

У рейтингу Світового банку Doing Business-2012, який оцінює умови ведення бізнесу в різних країнах світу, Україна перемістилася на 152-ге місце з 149-го. Це призводить до зменшення інвестицій в економіку країни.[3]

Згідно з результатами опитування, проведеного «Європейською бізнес-асоціацією», підприємці вважають, що інвестиційний клімат сьогодні в Україні гірший, ніж він був наприкінці 2008-го — на початку 2009 року.

Також слід брати на увагу ризик інвестування та зменшення доходів населення вслід трансформацій й ослаблення банківського сектору завдяки впливу зовнішньоекономічних процесів на національну економіку. Наближення виборів, девальваційні очікування, ускладнення макроекономічної ситуації здатні спровокувати відплив коштів населення з депозитів. Які вже традиційно для України можуть піти на валютний ринок і спровокувати новий виток проблем. [3]

За оцінками агентства «Кредит-рейтинг», за підсумками 2011 року обсяг проблемних і потенційно проблемних кредитів у портфелі банків скоротився на 54 млрд. грн. — до 243 млрд., в основному за рахунок списання неякісних активів. Наразі частка проблемних позик у портфелі населення оцінюється експертами агентства на рівні 40%, підприємств — 30%. [3]

В умовах відкритості національних економік на розвиток будь-якої країни впливають глобалізаційні процеси. В останній час вони стають домінуючими. В період глибоких системних світових трансформацій та перерозподілу сфер впливу зростає глобальна нестабільність, утворюючи релевантні ризики зовнішньоекономічної діяльності. Застосування технології ризик-менеджменту стає все життєвоважливим напрямом діяльності господарського суб'єкту.

Література:

1. Куликова Н.Н. Концептуальные положения стратегического анализа в условиях турбулентности экономического развития— Scientific World, №10, 2011.
2. Дмітрієв В.М. Правове регулювання ЗЕД: мінімізація ризиків у зовнішньоекономічних відносинах / В.М. Дмітрієв// Х.- Етнограф,2008.
3. Топ-12 рисков для экономики Украины в 2012 году [Електроний ресурс]. – Режим доступу <http://www.mignews.com.ua/ru/articles/100434.html>
4. Global Risks 2012 Seventh Edition – World Economic Forum, Daos [Електроний ресурс]. – Режим доступу <http://www.weforum.org/issues/global-risks>